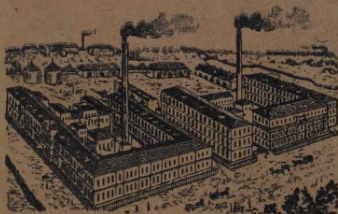

9(L)

3

Kai dzeiwoj latwiši Piterburgâ.

Sarakstija un izdewe Ignats Assans.

Piterburgâ.
Rokstu spide D. Weisbruts, Trojckajs prosp., № 5.
1912 godâ.

Cena 10 kap.

Kai dzeiwoj latwisi Piterburgâ.

Sarakstija Ignats Assans.

Kodel latwisi atstoj sowu Dzimteni. — Eiss „Picera“ apskots. — Latwisu strôdniku un strôdnicu dzeiwe. — Kolpu un kolpyuniu (dinetoju) dzeiwe. — Amatnicibas puiku un meitinju dzeiwe. — Skolniku un skolnicu dzeiwe. — Latwisu apziniba, pasdarbiba un sabidriska dzeiwe. — Wysporigs latwisu dzeiwes apskots. — Kù latwisim jodora.

Zemes tryukums, naudas tryukums un cyti gryuti cima dzeiwes apstokli jau nu senejim godim dzan myusu latwišus nu sowas Dzimtenes uz swešom, tolejom molom, dzan maklatu wìglokas dzeiwes, lelokas pelnes. Un kur tik tagad naw myusu Latgolas (tys ir Witebskas gubernes) latwišu. Wysur jus war satikt lelokâ woi mozokâ pulkâ, kai weirišus, tai ari siwites un barnus.

Wins ar wysu saimi atstoja Dzimteni uz wysim laikim un aizbrauce uz Sibiri pec zemes, pec jaunus laimes; utrs ar lopstu rukâ un «šalgunu» placûs aizgoja «burlakûs» zemes roktu, ka tur par nagaru laiku nûsapelnit un pec griztis uz sowu sàtu par kungu, ar pylnu moku naudas; tresš otkon, nagribadams gryši strodot «burlakûs» un sowa tawa zemes šniurês, aizbrauce uz kaidu pilsatu, ceredams tur atrast wìglu maizi, lobu pelni un t. t. un t. t.

Taida steigšonos uz swešutni, wysuwairok uz pilsatom, stypri ir monoma storp myusu latwišim padejûs godûs. Ikkotrs kaut-cik apdowynotajs latwits, kurs tik drusku ir

redzejis pasauli, tagad jau nimoz nadordzej ar cima dzeiwi, un acis paplasdams bag nu Dzimtenes.

Bag uz pilsatu nu saiminika kolps, bag padejo kolpyune, jo winius naspej apmirinot tej pelne, tej lune, kaidu ji te daboj; bag ari todel, ka dorbs rōdos gryuts, ka naredz cytas izejas nu sowa gryuta stowuklia, kai tik pilsatā. Pazaudejis ceribu uz pacelšonas sowas kritušas saimestibas, pazaudejis ticibu cima dzeiwes gaišokā nokutnī bag nu sowas satas saiminiks, bag ari todel, ka tryukst jam drusuma, tryukst dorba un zemes miliošonas. Bag nu tawa sātas uz pilsatu tik-ku atgojušajs nu kara dinestes dals, — jam kauns ir pajemt rukā arklū, kauns apwilkt palaku sweitu,—un jis bag. Nusawaruse uz cytu begliu, bag nu sowim dzymdynotojim winigō meita, ka tī, pilsatā tikt pi wiglokas dzeiwes, dreizok izit pi weira un t. t. un t. t. Wordu sokut, wysi myusu jauni spaki, kam tik ir jautrs gors un speciga misa, bag nu sowas Dzimtenes, kai nu liaunas lygas wai gryutas slimibas.

Kai jau ir atzeits, myusu latwiši un latwites pa lelakai daliai brauc uz Piterburgu woi kai daži runoj uz «Piceri». Šitu pilsatu myusu latwiši jau zyna nu senejim laikim; wairok ir ju imiliojuši par wysom cytom pilsatom todel, ka te dzeiwoj ju rodi, pazeistami un draugi, caur kurim ji cerej dabot sew witu, dorbu.

Ka lobok byutu saprast, kai myusu latwišim ir wigli dzeiwot «Piceri», es pyrms pasnegšu eisu tō daudzynojamo «Picera» apskotu.

* *
*

Lela, skaista un bogota ir Piterburgas pilsata. Par lelu winia saucas todel, ka aizjem wairok na kai 90 kwadrat werstu lelu zemes klajumu; jos aplicins — 43 wersti; wyslelokajs jos garums ir 12 werstu un plotums 11 werstu. Par skaistu Peterburgas pilsatu war pasaukt todel, ka winia atsarun uz Newas upes krostim pi itečešonas jos Finskajā leikumā (Baltijas jurēs). Pa pilsatu ir daudz skaistu dwardu, moju, parku, bulwaru, piminekliu un t. t., un jo na kaitigs klimats un gaiss byutu tai wasals kai ir skaista paša pilsata tad ar dzeiwit tur waratu byut mirā. Bet caur slyktu klimatu, pura

witu, pilsata ir bogota ar wysaidom slimibom un ikkotrs jaunibraukušajs slymoj ar kaidu nabejis slimibu, sewiški ar wadara slimibu. Par bogotu Peterburgas pilsatu war pasaukt todel, ka tur atsarun daudz bagatibas: lelas ceglu un akminia mojas, fabrikas, zawodi un t. t. un t. t. Caur Newas ups dališonu uz 5 pirucem, pilsatas rubežūs at-sarun leidz 20 lelu un mozu solu (ostrowu). Pilsatā wel tak 9 ups un upites. Klot tam ir izrokti seši kanali. Par upem un kanalim ir pormasts ap 100 dzelža un kuka tyltu. Wysu ilu (ul'nicu), škarst-ilu (pereulku), placu, krast-ilu un t. t. pisaskaitas leidz 810; katoliu baznicu ir 10, pareizticigu klastoru — 2, baznicu (cerkwu) wairok na kai 100, wacticigu (staroweru) cerkwu — 2 un leidz 10 baznicu swešticigu: armenu, gregorjanu, liuteru, refor-matu un t. t. Wysu kopu ir leidz 20, bulwaru—5, dorzu publikai atklotu — 25, dorzu ar teatrim — 10, parku — 4, teatru—29, tryumfa wortu—2, piminekliu—28.

Piterburgā, kai golwonajā Kriwejas pilsatā sakoncen-treta wysa walsts porwaldišona, wysas augstokas waldi-bas istodes, wysaidas školas, slimnicas, gospitali un kli-nikas, 26 rynki, nazcik tyukstušu tergutuwu, wys wy-saidu bužu, klešu un t. t. Lels daudzums moksligu aku un dyžanigas 5—6 stowu (etažu) augstas mojas ar dzei-wuklim, daudz wysaidu mozu un lelu fabriku, omota darbnicu un milzigs, milzigs daudzums krugu, ols bužu, tejnicu, adamu goldu un t. t. un t. t.

Wysa pilsata ir sagraizita ar dzelža celim, un pa ju uz wysom pusem skraida ar twaika un elektribas spaku wogi. Wosoras laikā pa upem un kanalim staigoj mozi twaika kugi. «Picers» sawinots ar dzelža celim ar Mos-kowu, Waršawu, Reigu, Gelsingforsu, Witebsku un cytom pilsatom. Piterburgā ir 7 wagzali.

Idzeiwotoju Piterburgā atsarun leidz 1.900,500 cyl-waku, tys ir ap 2 milionim. Šimā skaitlī myusu Witebskas gubernes latwišu atsarun leidz 8 tyukstušom cylwaku. Katoliu Piterburgā atsarun ap 100.000.

Nu wysim Piterburga idzeiwotojim tikai wina trešò dalia ir dzymuse pilsatā, diwi trešas dalias pidzyna orpus un atbrauce uz ju pelnitus. Bez tam uz Piterburgu sa-brauc daudz školniku un školnicu del pabeigšonas mocibas.

Wairok na kai diwi piktas dalias Piterburgas idzeiwotoju ir aizajemuši ar tergošonu un wysaidu amatnibū un ar sowim leidzeklim satur wel winu caturtu dali idzeiwotoju. Tys wyss reizē pajemtajs skaidri piroda kaidš lels skaitlis atsarun Piterburgā ibrauceju un cik tad wajag dorba witu, ka apmirinot taidu massu liaužu. Padejā laikā aiz tryukuma witu daudzējim jostaigoj bez dorba, wysuwairok tim kas namok nikaida dorba.

* *
* *

Pi taidim namokulim pa lelakai daliai pidar ari myusu latwiši, kuri atbraukuši uz Piterburgu, woi taisnigok sacit izbaguši nu sowa cima nu reita leidz wokoram stai goj pa pilsatu, makladami sew kaidas witas. Soku «kaidas witas», jo myusu prostajs zemniks latwits woi latwite naprut nikaida omota, un ari parosti namok strodot tus dorbus kaidi te Piterburgā ir jostrodoj (te tak zemes art, ecet un putras worit—nawajag) un tōdel jam winigo wita, winigo pelne ir malnajs dorbs, pats gryutajs dorbs, un jam, wiglos maizes un laimes maklatojam par nika moksū (15 rubliu menesī) ir gryuši jostrodoj nu agrejo reita leidz walai naktei. Nu tos pat mozōs lunes jam wajag wyspyrms par dzeiwukli aizmoksot, porsabarot, ap sagerbt un t. t. Zynoms, pi taidas mozas pelnes jam dait dzeiwot pawysam nabadzigi—tymsoš un slapniōš kwatērē, jodzeiwot, tai saucamūs, «koktūs», josabarot tikai ar maizi un silčom. Par izsyutišonu kaida rubliša uz satu naw i runas. Tikt uz reizes lobokā witā, uz lelukas pelnes naw spejams. Rodi un pazeistami, uz kuru beja lyktas ceribas, tai pat nawar daudz paleidzet šimā ziniā, jo ji ari pa lelakai daliai aizjem mozas dorba witas, ir mozi amatniki wai tai pat malno dorba strodniki un jim pašim josakuļ' uz prišku uz wigloku, leloku witu. Taidu latwišu, kuri ir tykuši lelokā witā, pi wiglokas dzeiwes, ir liuti moz. Jim wysim wajadzeja porcist lelus gryutumus cikom izamoceja kaidam omotam un atroda pastowigu wigloku witu wai dorbu. Bet i omota strodniku dzeiwe naw wigloka par prostū strōdniku dzeiwi. Jus pelne tai pat ir nalela. Pimaram, lobs skruders (skraucis), strōdodams nu 6 stundem reita leidz 10 st. wokora (tys ir 16

stunžu dinâ) pa lelokaj daliai nawar wairok nupelnit kai rubli uz saiminika maizes. Pi šaučim lita pastow wel sliksok. Tur pats lobokajs meistrs war nupelnit nawairok kai 15—20 rubliu menesî uz saiminika maizes. Zynoms, ikkotsr saiminiks grib, ka jam pelnes atlyktu wairok un todel baroj slikti, dorba dzeiwukli ari ir slikti. Slykts edins, slykts dorba dzeiwuklis maitoj strôdnika weselibu un todel reši kurs skruders wai šaucis naslymoj ar dy-luni (sukotu) un nûdzeiwoj garu myžu. Storp Piterburgas šaučim un skruderim myusu latwišu atsarun pawy-sam nîcigs skaits.

Na moz myusu latwišu ir aizajemis ar cytim omotim, kai pimaram: sliosaru, kal'wu, galdniku un t. t. Wysu ju pelne naw lela,—ku nupelnej, tû i pordzeiwoj, jo pa-dejûs laikûs «Picara» dzeiwe palyka dyžan gryuta, wys kas tyka dorgs: kwateres, molka, prowizija, drebes un t. t.

Daudz myusu latwišu strodoy wysaidôs fabrikôs un zawodûs. Wysuwoirop ju ir fabrikôs un zawodûs, kuri atsarun aiz Newskos un Moskowas zastawom, Oktâ, aiz Narwskus wortu un Putilowas zawodâ. Putilowas zawods skaitos par winu nu lelokim un wacokim Piterburgas zawodim un izaskota kai nalels mistenš. Jis aizjem 114 desetinu zemes (2 werstas garuma). Tur ir sowa cerkwa, škola un slimnica. Wys zawods ir sadalits uz 38 omota darbnicom. Tur taisa twaika (para) kotlus, twaika kugius, wilcinius (parowozus), wogius (wagonus), slides (relsus), lelgobolus, kugiu reikus (iručus) un brunes. Šitys wys teik izgatawots nu materjala, kuru apstrodoj te pat zawodâ. Bez tam Putilowas zawodâ atsarun sowas ceglu (kigeliu) taisišonas un meža grizšonas fabrikas.

Zawodu un fabriku strodniku dorbs pa lelokai daliai ir liuti gryuts, sewiški tus, kuri strodoy dzelža kalšonas, tarauda un čiguna lišonas darbnicôs—jim par wysu dinu jostrodoy korstumâ dyumûs un putekli. Kaidu tur dorbu strodoy myusu latwiši? Ji pa lelokai daliai strodoy pašu gryutu, pašu prostu dorbu: syt ar gryutu wasari, wodoy sowaidûs rotûs nukarsitu dzelzi, dzonoy uğles ar „tačkas“ un t. t. Winiu pelne naw lela. Slesaru, kalwu, wai cytu kaidu fabrikas woi zawoda amatniku, kas daboj leloku pelni nu myusu latwišim ir pawysam moz. Padejûs godûs

daudz fabriku ir apstojis, caur ku tagad daudz strodniku staigoj bez dorba un pelnes. Ari lels daudzums jaunizgudrotu mašinu, kuras winmar aizmej cylwaka spaku, pamat strodnikus bez dorba. Un tagad kad nu wysom molu-maliniom liauds kai yudens plyust uz Piterburgu, strodniku skaitlis ku dina tu wys lelynojas un lelynojas; daudzeji nu jim, ka nacist bodu, gotowi par kaidu grib moksu strodot dinu un nakti. Un na tikai winkoršim strodnikim ir gryuši atrast witu, bet ari izgleitotim mocitim weirim jostaigoj pa menešim bez dorba.

Myusu izgleitotus un daudz-moz mocitus latwišus war satikt wysaidôs augstokôs woi zamokôs dinestês: uz dzelža un elektribas celim, bankûs, kantorês, aptekôs, fotografijôs, tipografijôs, bidribôs, tergotuwês un citôs istodês.

Daudz myusu latwišu pildej «dworniku», mojas sorgu (storožu), kolpu, šweicaru un cytus tim leidzigus omotus.

Dažas personas, kuras tykušas pi leloka monta un bagatibas, ir atwerušas sowas omota darbnicas, lyktuwes, tergotuwes un t. t.

Kas zeimojas uz siwišu strodnicu dzeiwi un pelni tad joatzeist, ka ari jej naw wigloka par weirišu dzeiwi, jo tik na gryutoka. Cik ir izlits ryuktu osoru, cik ir dzerdats žalošonus nu fabriku, darbnicu un cytu omotu strodnicu, kurom ceški jostrodoj caur spaku, pa naktem, jogaisynoj sowa weselibu un pyrma laika dzeiwi.

Myusu latwites pa lelakai daliai strodoj pa šyušonas, drebu mozgošonas un plitešonas darbnicom, kukwylnas werpšonas (spresšonas) un ausšonas fabrikom, kaliošu taisišonas, cukerku, tabakas izgatawynojumu un cytom fabrikom. Jus pelne ir liuti moza, apmaram nu 60 kap. leidz 1 rubliam dinâ uz sowas maizes un kwateres. Jodzeiwoj tai pat kai i weirišim—„kaktûs“ un sliksi barotis.

Daudz myusu jaunu cima meitu un siwišu pibrauc wosor uz Piterburgas apkortnem, kur winias strodoj pa dorzim, sinapliowem, ceglu (kigeliu) zawodim un t. t. Dažas rudinî aizbrauc atpakaļ uz Dzimteni, dažas palik Piterburgâ maklatu pastowigas witas, wai dinestes pi kungim.

Par kungu kolpu un kolpyuniu dzeiwi Piterburgâ nawar pasacit, ka jej byutu wigloka par strodniku un strodnicu dzeiwi. Kolpu un kolpyuniu dinestes omots ir par wysugryutoku omotu, jo tur cylwakam wysod wajag byut kai pisitam. Strodniks wai strodnica, atstrodojuši sowas nu-teiktas stundes ir breiwi nu dorba un war ku grib tu i darit. Winius swatdin nikas nastota pi dorba. Kolpim un kolpyunem jostrodoj nu agrejo reita leidz pusnaktem kai dorba din-tai ari swatdin. Nusacejumi dorba par daudz gryuti. Aiz pikrauta uz jim dorba, breiwa laika tik leidz kai naw. Personiga dzeiwe atsarun zam kungu kontroles, apsaišona tik pazamynojuša, ka apkратиšona dinetoja wai dinetojas ir par parostu kungu darišonu. Kolpi un kolpyunes ar dweseli un misu pidar kungim; migs, edins, dorba daudzums—wysš ir atkarigs nu kungu patwaribas. Pat naatjemamos wajadzibas cilweciška gora un misas—ir kungu rukôs. Atbildet, dumot, just, pikust, kolps wai kolpyune natur ni wysmozokas tisibas.

Par sowu gryutu likteni tai stôsta wina dinetoja:

Sešôs josacel. „Budil'nika“ naw, tad kotru minutu nu 4 stunžu josamustas ka naporgulet. Korstas brukastes wajag sagatawot 8 stundem, jo diwejim kundžešim wajag it uz školu. Samawari pastatejuse, wajag drebes un zobokus jim izteiret. Aizgoja kundžeši, kungu uz dinesti „joprowa“, otkon samawari jestota, zobokus un drebes joizteirej, korstus peiragus un gazetu joatnas. Aizit kungs, gaspažu un jaunkundzes „joprowa“; bocikus, kaliošas un drebes izteirejuse, diwipadsmytâ stundê jom wajag kofejas aizworit un pa gultom apnest (padut), tad kambarus piglobt, liampas aizprowit, tû šû izgludynot. Diwejôs stundês brukasts, plitu jokur un uz budi joskrin. Tik-ku beidzes brukasts jau atit nu školas kundžeši un prosa est, tejas, syuta pec papirosu; tik-ku kundžeši paede, kai šur atit kungs, lyudz tejas un te wel noc wiši (gosti), joskrin pec soldonus peiragu, tad pec cytronas un todel ka napasoka par reizi tad dait saskraidit reizes picas zam eiles, kryutežâ tai lauž, ka nawar i atsapyust. Te weris sasta stunde. Diniškas jogatawej, goldu josadz. Gaspaža lomcjas, ka nusakawaju. Dinišku laikâ cik reižu otkon wajag izskraidit pec papirosu, selterskos wai ols. Pec dinišku

trauku kuknê pylns, bet te samawari jostota; kas tejas, kas kopejas prosa, wiši atsasastas kartôs spelet,—jim „zakusku“ sagatawoj. Ap 12 stundi jau koju zam sewim nadzerdi, krissi uz plitas, tik-ku pimigsi—zwons, wina jaunkundze atgoja uz satu, tik-ku acis aizmigsi—kundzesš nu wokora atgoja, un tai wysu nakti, bet sešôs stundês josacel’.

Taida ir dzeiwe dinetojom pi „lelûs“ kungu. Dzeiwe pi kungim prostokas kortas tai pat tur sowu soldonumu. Tymsa kukne; eilê ar yudenia trubem ir dinetojas dzeiwuklis. Te winias gulta, te jej sukøj golwu, uz to pat golda kur gatawej, teirej lyndrakus, zobokus, prowa liampas. Uz perti winiu nalaiž pa menešim—naw laika.

Tai tad kolpu un kolpyuniu dzeiwes liktinš atsarun liuti gryutûs apstakliûs, un kolpu un kolpyuniu dzeiwes izturešonai ir wajadziga loba weseliba, klusa pacisšona wysaidu kungu kaprisu, fantazijas un lostu, klusa pacisšona wysu gryutumû un worgu, kuri wysod gulstas uz kolpim un kolpyunem.

Myusu latwitem, abraukušom nu cima bez wyskaidas sasagatawošonas, isokumâ josastoj pi paša malnò un slikti apmoksojamo dorba, josastoj par drebu walatojom, trauku mozgotojom, barnu aukletojom un t. t., par 3—4 rublim menesî. Nu šitos naudas wajag perkt apgerbu un apowu, jo tos drebes, kuras beja atwastas nu satas, pilsatâ ir par smodejamom. Tikai pec, kad pirun pi jauno omota, kad soc kolpot par ustobas meitom, estworetuojom (kukarkom) tad daboj 8—12 rubliu menesî. Te joatzeimoj tû, ka myusu jaunos meitines, abraukušas uz Piterburgu un dabujušas taidu woi šaidu witu aba dinesti isokumâ pawadij sewi skaiški un gudigi; nupelnitu naudu pyulejas izsyutit uz satu sowim dzymdynotojim, ka ar tu pawiglynot ju wacumu; cyta, otkon, naturadama kam paleidzet, lik sowu naudu bankâ, ka sakrot sew „pyuru“, wai slimbass laikâ turet maizes kymusu un nabyut cytim par gryutumû. Bet pait pors godu un biži win wysss mejas. Daudz ir taidu, kuras ipasazynušas ar gryutu kolpyunes dzeiwi, nagrib ju gudigi pildit, ikreit liaunâ draudzibâ, dasalaiž slyktim dorbim, aizmerst par Diwu, par satu, aplaiž sowus bedigus dzymdynotojus un nupelnitu naudu

palaiž wyslyktokâ celiâ, wai salik uz dorgu apgerbu, ka liaužu acis pasarodit na par kolpyuni, bet par „gaspazu“.

* *
*

Pabeidzis ar strodniku un strodnicu, kolpu un kolpyuniu eisu dzeiwes apskotu es gribu pasnegt pori wordu lasitojim par Piterburgas amatnicibas puiku un meitiniu, un školniku un školnicu dzeiwi.

Kai wysod tai ari tagad amatnicibas puiku un meitiniu lelu skaitu Piterburgas pilsatai dud cims. Storp jim daudz atsarun ari myusu latwišu barnu, kuru dzymdynotoji pyulejas apwuicit kaidam nabejis omotom, zynodami, ka mocatam cylwakam ir wigliok portikt.

Tagadejûs gryutûs laikûs pilsatas strodniks pispists atdud mocitis sowu barnu na tur kur winš gribatu, bet tur, kur ir breiwa wita, kur pijem uz saiminika maizes, ka tikai sprukt waliâ nu liko adoja. Todel ceški godos, ka taidis puika woi meitinia iteik pawysam slyktôs dorba amatnicibas witôs, kur winius saiminiki na tik moca cik izlitoj del sowu satas wajadzibu. Saturešona wysuslytoka. Guliamo kambara naw, jogul tur, kur strodoj. Reitâ celtis wajag ap stundi 4 woi 5 un strodot leidz 10—11 wokora. Edins slykts. Brukastem un wakarinem—gloze tejas un pors gabaliniu cukra ar nacik lelu kymusu malnos maizes. Diniškom—sprosts, bez gales krupniks, tai ka ar pašu lelu ližeku nawar niko sagyut. Par pormeišonu «gultas» drebu moz kod igodoj saiminiks woi saiminica. Par puikas woi meitines pinokumu ir piglobt darbnicu, izmozgot greidu, nosot molku, staigot uz „magazinu“ pec dorba un beigôs sastdin mozgot sew drebes perti.

Leloko dalia Piterburgas saiminiku jau pyrmâ godâ mocišonas sadynoj sowus «školnikus» pi dorba, kai pimaram šauču dorba, kur nawajag lelas zinibas un puika par nazcik menešim izamoca šyut un war jau strodot kai lobs meistars; par nedelias laiku winš war izstrodot leidz 12—15 porim kurpiu ar aukstim papižim. Izstrodoms tik daudz winš apmoksoj saiminikam wysus izdawumus, kaidus tys patereja uz winia. Pawysam cytaiž ir pi skraučim. Tur wyspyrms apmoca staigot uz kazenku (monopolku), tad toliok it mocišona auklet saiminika

barnus. Tikai utrâ woi trešâ godâ mocišonas moz-pa-mozam soc jaucet pi dorba. Un kas tik tur ju namoca. Syt meistars, syt saiminica un golu golâ wysuwairok saiminiks.

Taidûs pat apstokliûs jo na slyktokûs atsarun ari wysi cyti amatnicibas dorbu puikas un meitines. Daudz jaunu spaku atsarun fabrikôs un zawodûs, kur caur ilgu dorba laiku, slyktu gaisu, šiti mozi «strodniki» pyrms laika gaisynojoj sowu spaku un weselibu.

* *
* *

Tagad par školniku un školnicu dzeiwi.

Kai zynoms, Piterburgâ atsarun daudz wysaidu zamoku un augstoku školu. Pi taidom školom, kur mocos latwišu daly un meitas pidar sw. Katres barnicas školas—puiku un meitiniu gimnazijas. Tur wojokus školnikus patur ar sowu materialisku ruku un golwonajs: itymôs gimnazijâs kotrs war atkloti un druši izteikt sowu dzymtu motes woludu un tautu. Te pasnadz kotras tautas školnikim ticibas zinias ju dzymtâ woludâ. Ari paša latwyska woluda tur naw nimoz apspista, turpretim steidzas latwišim ju plašok pasnegt.

Šimôs gimnazijôs takušu breidi mocos kupâ ap 40 puiku un meitiniu, kas atzeist sewi par latwišim un nokutnê grib strodot latwišu tautas drywâ.

Ka redzet un saprast myusu školniku un školnicu dzeiwi, kuri mocos widejôs školôs, wajag patim byut tywâ sakarâ ar jus dzeiwes tecini. Wini nu jim ir dzymuši Piterburgâ, utri — pibraukuši nu Dzimtenes. Tim školnikim un školnicom, kuri dzeiwoj pi sowim dzimdynotojim un rodim ir wigliok ar portikšonu, bet tim, kuri ir atbraukuši nu Dzimtenes ir gryuši pordzeiwot, jo na wysod ir gotowa nauda kešâ; pa lelakai daliai wini ir nabogi, kurim naudas tryukst. Taidûs gadejumûs myusu jauniba it poša paleigâ sowim tryucigim cilts-brolim. Sareikoj wokoru ar izrodem un nu lotorejas uz wokora pordud sagatawotas par wosoru nu pašim školnikim un školnicom litas un caur šitu na winu izraun nu gryuta ju stowuklia.

Daudzejim školnikim jodzeiwoj taidûs kamarûs un storp taidim liaudim, nu kuru nawar redzet ni loba pimara, ni gudiga worda, kur liauds, kai zwari ir dumiigi

un borgi. Kambars trejs suli plotuma un seši garuma, ir nadaudz augstoks par lelò cylvaka augumu, un winu mozu ludziniu, kurá nikod saule naspeid; apleik wysod kligšona un borga saruna.

Dzeiwodami taidûs gryutûs apstokliûs myusu školniki ar sowlu sekmigu mocešonus wainagu wej tom školom, kurôs mocos. Na winam draud nu školas izslegšona par tu ka nawar imoksot par mocešonus, bet pateicut pyulem wyss it cauri, todel ka latwiši-školniki ir wysur par pimarlu loba, kai školâ, tai ari mojôs. Wini mocos un strodoj tik daudz, kai nastrodoj jauniba ni winas tautas. Cytim jauneklim golwâ lin slynkošona, blenias, bet latwišu jauniba strodoj kai leli saauguši, pylna prota un pastowibas liauds. Taisa wokorus, loterejas un t. t. Jus apsašmej un izsmoda, bet ji nagrizzdami uz šu nikaidas weribas wel ar leloku energiju wad sowas darišonas leidz golam. Un wajag pasacit ka par trejim padejim godim dorbošonus šu mozu strodniku, winiu dorbs beja augligns un dewe ap 800 rubliu teira inokuma, kurs pilnigi beja pagrizzsts uz tryucigokim jauneklim. Ni wina bidriba wel tik daudz naudas naizdewe del sowas tautas un jos apgaismošonas, cik ši mozi augumâ, bet leli gorâ un pastowigi pi sowim isokumim, jaunekli. Moz ir latwišu školniku un školnicu, bet kai strodniki wini ir dušigi un stypri. Ji ir wysod aizjemti, jo na ar mocišonus, tad ar kaidu daildorbu un jo kam laiks aizjemts ar lobu, tam liauns ari nikod golwâ nalin.

Daži nu školnikim jau ir pabeiguši gimnazijas un istojuši augstokôs školôs: uniwersitetâ akademijôs, special'institutûs, gorigâ seminarâ un t. t. Leloko winiu dalia ir pispista del mocišonas un izturešonas gryuši pelnit naudu ar lekcijom un cytim dorbim. Pelnidami un pulcidamis paleidz wins utram ar kapeiku, wai ar lobu padumu.

Storp latwišim jau atsarun ari taidi, kas ir nubeidzis augstokas školas un tagad strodoj sowai tymsai un nabadzigi tautai par lobu.

Pateicut šos izgleitotas jaunibas darbiba, Piterburgas latwiši beja sparusi pyrmus sulus uz progresiwu kustibu.

Dzeiwodami pa pilsatu iskaisiti, wins utra napazeidami un nazynodami, latwiši ilgūs godus nawareja parodit nīkaidas kustibas, jo storp latwišim nabeja taidu apzinigu cylwaku, kas waratu sakustynot jus protus un pacelt nu miga. Tai tys beja leidz 1902 godam kad caur baznick. Fr. Triasuna pyulem tyka nudybynota pyrmo latwišu bidriba — „Piterburgas Latwišu Muzykališka Bidriba“. Bidriba tyka atklota ar tu nudumu, ka latwišus waratu sapulcet, ka bidribas mojôs latwiši waratu sanokt winâ witâ, parunot, ipasazeit ar sabidrisku dzeiwi un sowas tautas wajadzibom, pateikami un derigi laiku pakawet. Wyspyrms beja salasits kors nu 60 cylwakim pi kura pisadaleja latwišu jaunekli, puli un leiši jo sowu spaku wel tryuka. 6 Janwarî 1904 g. Bidriba sataiseja sowu pyrmu wokoru ar dzismem un teatra izrodi dzyntâ woludâ. Kai pi teatra tai un dzidošonas korstu dalibu pijeme myusu jaunekli školniki. 1904 godâ, wosor, beja nujemta sowa moja kur del palelynošonas inokumu diwi reizes nedelê beja taisiti mozi danču wokori un latwiski ar teatra izrodem wokori. Beja sastodits artistu pulcinš, kukletoju orkestris, latwišu barnu kors un t. t.

Tai tad ar atklošonu Muzykališkas Bidribas Piterburgas latwišu apziniba un pašdarbiba soka augt un atteistitis. Un lai gon patisu darbiniku un inteligentu spaku beja liuti moz, tumar ikustynotajs gors narima un sabidriskas darišonas goja uz prišku.

Latwiši napalykuši mirâ ar Muzykališkas bidribas statutim 1907 godâ dybynoj jaunu bidribu — „Piterburgas Mozturigu Latwišu Sowstarpiga Paleiga Bidribu“ ar tu merki, ka paleidzetsowim bidrim ju materijaliskâ dzeiwê. Tad 1908 godâ Piterburgâ dybynojas treša latwyska bidriba „Gaisma“, ka nest latwišim apgaismošonu. Winlaidigi latwisu pašdarbiba radzama ari drukotâ wordâ. Tai nowembra beigôs 1905 g. Piterburgâ izit pyrmajs numers pyrmos Latgališu awizes „Gaisma“. Dreizâ laikâ soc izit wel 2 jaunas latwyskas awizes: „Sakla un „Auseklis“, pasaroda jaunas latwyskas gromotas, kalendari un t. t. 1908 g. zam redakcijas baznick. K. Skrindas izit awize „Drywa“. Un ku gods, tu wys wairok un wairok runas

goriga un pasaulīga satura gromatiniu, sarakstītu un izdutu nu Piterburgas latwišim.

Un nasaskotut uz gryutu dzeiwes apstokliu, nasaskotut uz gryutim laikim latwišu apziniba naapstoja ari leidz šam. Apziniba aug, lai gon tagad naw tos energijas naw to augsti pacalta gora, kaidš waldeja pi latwišim atdzimšonas isokumâ. Tagad apziniba ir brismigi sadrupuse, sadrupuse tai, ka jos atsewiškas streipes tik ku radzamas massâ. Un ar kaidu lelu gryutum, ar kaidu spaku tagad jomeklej citipastowušus apzinigus cylwakus. Agrok, laikûs atdzimšonas un progresiwas kustibas pi latwišim nabeja tos soltas izturatas winaldzibas uz sabidrisku dzeiwi. Tu laik pi wysim beja steigšonas uz winošonus, pulcešonus, kupigu darbibu, beja radzama winprotiba... Bet pec tam kai daudzēji nu apzinigokim spakim atsaškele nu kupiga sabidriska dorba, atsaškele nu Muzikališkas bidribas un nudybynoja sowas bidribas, sowus pulcinius, sabidriskas darišonas soka šliukt uz leju un gods pa godam skaits bidru ari sasamozynoja, jo na ikkots bidris winlaicīgi wareja isarakstīt wysôs bidribôs un tur strodot. Daži darbiniki imesliu del' pawysam atstoja sabidrisku dzeiwi un ar ju moz jau interesejas. Caur tu wysas myusu bidribas aiz tryukuma bidru, tryukuma leidzekliu, tryukuma apzinigu darbiniku, pordzeiwoj gryutus laikus. Augšok aizrodita škaldišonas un winaldziba latwišu ir dawaduse pyrmdybynotu nu myusu bidribom—Muzykališku Bidribu pi to, ka winia 1912 godâ beja pispista atstot sowa moju. Ar šu moju atstošonu pazuda winigo Piterburgas latwišu saišonas wita.

Tagad latwiši dumoj sasawinot un nudybynot winu bidribu uz styprim pamatym.

* * *

Kai jau zynoms, myusu Witebskas gubernes latwišu Piterburgâ atsarun leidz 8 tyukstušom cylwaku obeju dzymumu ar barnim. Pildidami sowus dorba omotus woi dinestes wini dzeiwoj izkaisiti pa wysu plotu pilsatu un jos numalem kur-kurajs. Latwysku koloniju, kur waratu satikt leloku pulku latwišu, Piterburgâ naw.

Myusu latwiši kad atbrauc ur „Piceri“ un daboj witu, wyspori nusamat dzeiwot tur, kur ir ispejams, tywu pi

dorba witas, storp kriwim woi polim. Moz ir taidu, kuri dzeiwoj pi sowim liaudim latwišim.

Dzeiwodami storp swešas tautas cylwakim daudzēji nu myusu latwišim un latwitem ir atstojuši sowu dzymtu wolodu un istojuši kriwūs woi poliakūs. Tai pat ari sowus barnus mocejuši na pa latwyski, bet cytā kaidā woludā. Tryuka latwišu baznickungu, tryuka mocibu, tryuka ari gromatiniu latwyskā woludā, kas tai pat beja par imesli atkrisšonas latwisu un jus barnu nu sowas ticibas un tautibas.

Daudz ir latwišu un latwitiu atkritis nu sowas tautibas ari caur jauktom laulibom, kuras wysuwairok nuteik ar polim, leišim un wysumozok ar kriwim. Tys nuteik caur tu ka myusu latwites, dzeiwodamas swešūs liaudīs ipasazeist ar swešas ticibas un swešas tautibas cylwakim, pisowynoj ju wolodu, atsaswešinoj nu sowim rodim un pec naapdumigi steidzas izit pi weira pylnas ceribas, ka pi weira byus lobok, byus wigloka dzeiwe. Un pec na wina gauži nužaloj par sowu naapdumotu suli un winumar raudis, ka nu to laika kai izgoja pi weira naasut miriga, pateikama dreiwes breiža. Beja gadejumi kad myusu latwiši un latwites atkrita na tikai nu sowas woludas un tautibas, bet ari nu ticibas.

Tagad leloko dalia (jo na wysi) ir jau imiliojuši sowu wolodu un tautibu.

Ar pricu un pateikšonu losa sowā dzymtā woludā awizes un gromatas.

Izgleitoti latwiši, abā intelligence: goridzniciba (baznickungi), studejušo jauniba un wysas tos priwata personas, kuras sastoda izgleitotu un gorigi atteistitu dali wysu Piterburgas latwišu, styngrī strodoj pi apgaismošonas un pawiglynošonas gryuta dzeiwes liktine sowu tymsoku broliu.

Bet ar nužalojumu joatzeist ka daudz ir taidu latwišu, kuri nasaskotut uz gryutim laikim, dzeiwoj nabadodami par sewi, par satu, par reit dinu un gryuši nupelnitu kapeiku češki nudzer ar „draugim“ traktirūs, ols budēs, woi palaiž uz cytu kaidu sowwaligu kawekliu.

Un tai timsibā, dzeršonā, nakaunibā tak dzeiwe tus latwišu, kuri nasapyulej ju izlobot, nasapyulej pacelt uz augstoka pakopinia.

Ari wysim latwišim josasteidz uz prišku, uz loboku un wigloku dzeiwi.

Bet kai itu izdarit?

* *
*

Ka sagaidit lobokas dzeiwes, gaišokas nokutnes mums latwišim wajag pašim par sewi godot, nagaidit paleiga nu molas.

Mes bagam nu sowas Dzimtenes uz swešom molom laimes un bagatibas maklatu, bet winiu tur nawarim atrast. Myusu tawi, wac-tawi tai nadarija, ji nabaga nu sowas Dzimtenes, napamete sowa mozò zemes gabalinia. Ji labi saprota, ka tikai sowà Dzimtenê, sowà Tewijà war byut laimigam. Topec lai un mes ejam pa tawu padim, lai naatstojam sowas meilòs Dzimtenes, sowa mozò zemes gabalinia, zynodami, ka Dzimtene ir par myusu šyupeli, par myusu kopim, jej ir par myusu satu, par ikdinišku maizi; lai mes cinejam sowa dorgù Tewiju, kura ir mums par tawu, par moti, par baznicu; kura ir par dzeiwukli myusu tawu, wac-tawu, pasporni myusu pašu un patwersmi myusu barnu.

Tim latwišim, kas dzeiwoj Piterburgà, storp swešas tautas liaudim, wyspyrms jogodoj par sowas ticibas un sowas tautibas un woludas paturešonu. Šitos trejs litas jocenej un josorgoj kai wysleloku swatumu.

Gododami par sewim Piceri mums nawajag aizamerst ari par tim, kas dzeiwoj Dzimtenê. Kad byus labi wysim, tad lobok byus ari mums pašim. Del panokšonas šito, wyspyrms jogodoj par apgaismošonu. Tikai apgaismots, apzinigs latwits war byut par eistynu dalu sowas Tewijas, sowas Dzimtenes. Topec jyus tawi un motes godojat ka jyusu bernini, kad atis laiks, staigotu uz školu un jimà beigtu mocibu. Jyus tak paši redzit, kai ir gryši dzeiwot uz šo pasaulia namocatam un tymsam cylwakam, kai ir gryši Piterburgà atrast witu tam, kas namok nikaida dorba, topec godojit par kaida nabejis omota izamocišonu, kas jums un jyusu barnim byus par wysdorgoku montu.

Tad godojat par sowom latwyskom gromotom, ka winias byutu ikkotrà jyusu satà, zynodami ka tikai dzymto wo-

luda un gromota idus atteistību jūsu bogotajam gora spakam.

Tai pat nawajag atšacitis nu sabidriska dorba un sabidrisku pinokumu. Pulcidamis un winodamis mums josapyulej, ka ni wins latwits Picerī nagaistu, bet ka wysi paleidzatu winam un wins turatus pi wysim. Broliskā winibā ir myusu spaks un laime.

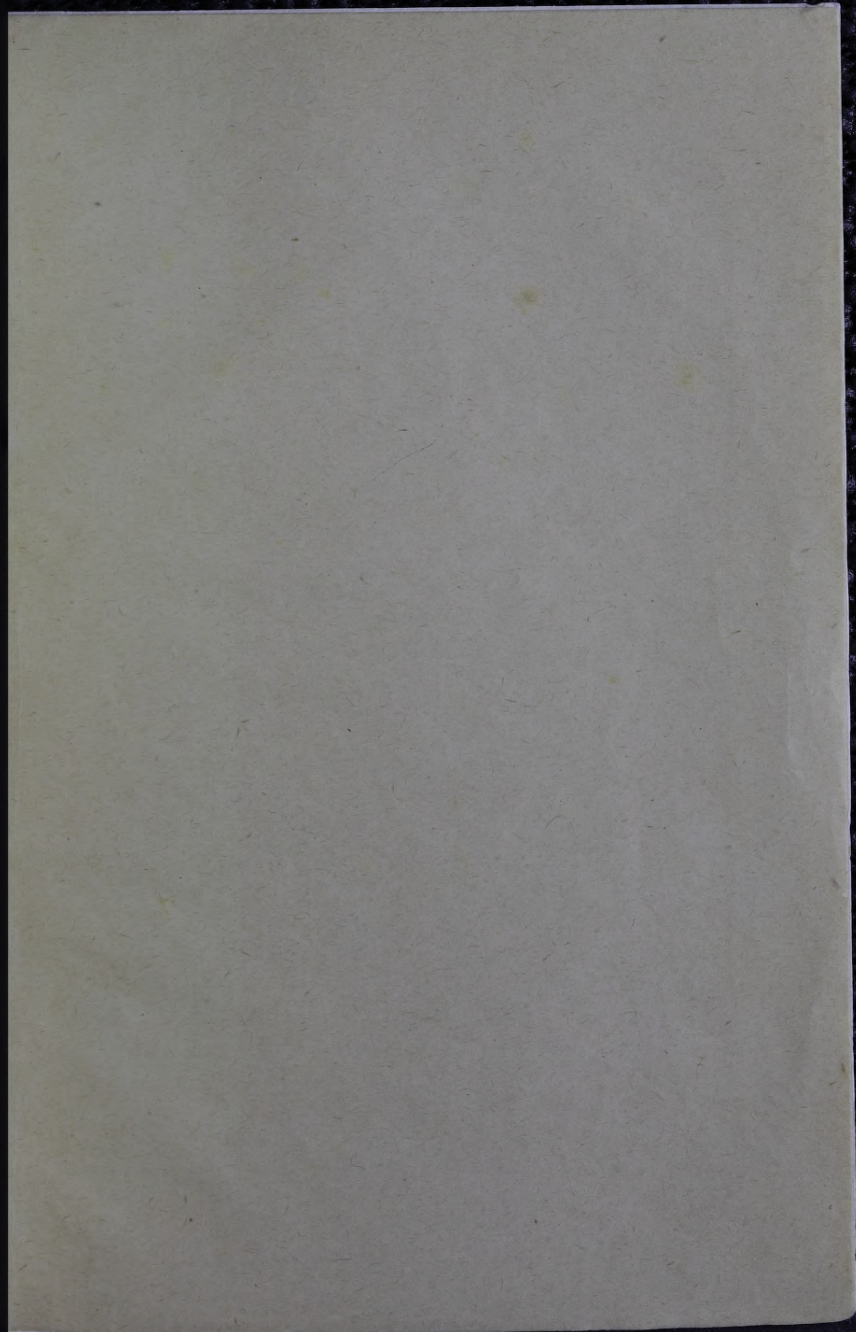
Wysur jopatur un jocinej sowus apzinigus latwišus, kas patisai cenšas par pawiglynošonu gryuta liktene sowu broliu un mosu, cenšas par jus wigloku dzeiwes nokutni.

Un tai, dorgi broli un mosas, ka mes pildisim šitus golwonus pinokumus, tad warim ceret, ka na par ilgu laiku mums atnoks jaunokas un wiglokas dinas.

Piterburgā, 1912 godā.

[0,15]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0302058402